

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 5 kwietnia 2011 r.*

W sprawie C-424/09

mającej za przedmiot wnioski o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Symvoulio tis Epikrateias (Grecja) postanowieniem z dnia 29 czerwca 2009 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 28 października 2009 r., w postępowaniu:

Christina Ioanni Toki

przeciwko

Ypourgos Ethnikis paideias kai Thriskevmaton,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: V. Skouris, prezes, A. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.C. Bonichot, K. Schiemann (sprawozdawca), J.J. Kasel i D. Šváby, prezesi izb, R. Silva de Lapuerta, E. Juhász, G. Arestis, M. Safjan i M. Berger, sędziowie,

* Język postępowania: grecki.

rzecznik generalny: P. Mengozzi,
sekretarz: L. Hewlett, główny administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 12 października 2010 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu Ch.I. Toki przez T. Georgopoulou, dikigoros,
- w imieniu rządu greckiego przez E. Skandalou, działającą w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez G. Zavvosu oraz H. Støvlbæka, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 30 listopada 2010 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 3 akapit pierwszy lit. b) dyrektywy Rady 89/48/EWG z dnia 21 grudnia 1988 r. w sprawie ogólnego systemu uznawania dyplomów ukończenia studiów wyższych, przyznawanych

po ukończeniu kształcenia i szkolenia zawodowego trwających co najmniej trzy lata (Dz.U. 1989, L 19, s. 16), zmienionej dyrektywą 2001/19/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 maja 2001 r. (Dz.U. L 206, s. 1) (zwanej dalej „dyrektywą 89/48”).

- 2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach postępowania toczącego się pomiędzy Ch.I. Toki, posiadającą określone, zdobyte w Zjednoczonym Królestwie kwalifikacje w obszarze inżynierii środowiska, a Ypourgos Ethnikis paideias kai Thriskevmaton (ministrem edukacji powszechnej i wyznań religijnych) w przedmiocie odmownych decyzji Symvoulío Anagnorisis Epangelmatikis Isotimias Titlon Tritovathmias Ekpaidefsis (rady do spraw uznawania równoważności kwalifikacji zawodowych wynikających z dyplomów ukończenia studiów wyższych) w sprawie podjęcia zawodu inżyniera środowiska w Grecji.

Ramy prawne

Uregulowania Unii

- 3 Z motywów trzeciego i czwartego dyrektywy 89/48 wynika, że ma ona na celu wprowadzenie ogólnego systemu uznawania dyplomów studiów wyższych zmierzającego do ułatwienia obywatelom europejskim wykonywania tych wszystkich rodzajów działalności zawodowej, które w przyjmującym państwie członkowskim są warunkowane zakończeniem kształcenia i szkolenia odbywanego po ukończeniu szkoły średniej, pod warunkiem że obywatele ci posiadają dyplom przygotowujący ich do wykonywania tych rodzajów działalności, przyznany w wyniku ukończenia studiów trwających co najmniej trzy lata i wydany w innym państwie członkowskim.

- 4 Na podstawie motywów piątego i dziesiątego tej dyrektywy państwa członkowskie zachowują możliwość ustalania minimalnego poziomu niezbędnych kwalifikacji w celu zagwarantowania odpowiedniej jakości usług świadczonych na ich terytorium w odniesieniu do zawodów, dla wykonywania których Unia Europejska nie ustanowiła tego poziomu, a zamierzeniem ogólnego systemu uznawania dyplomów nie jest wprowadzanie zmian w przepisach, łącznie z tymi, które odnoszą się do etyki zawodowej i obowiązują wszystkie osoby wykonujące zawód na terytorium danego państwa członkowskiego.
- 5 Dyrektywa 89/48 znajduje zastosowanie, zgodnie z art. 2 akapit pierwszy, do każdego obywatela państwa członkowskiego, który zamierza wykonywać „zawód regulowany” w innym państwie członkowskim.
- 6 Zgodnie z definicją zawartą w art. 1 lit. c) dyrektywy 89/48 przez „zawód regulowany” rozumie się regulowaną działalność zawodową bądź zespół regulowanych działalności zawodowych, które tworzą ten zawód w państwie członkowskim.
- 7 Zgodnie z art. 1 lit. d) dyrektywy, do jej celów:

„»regulowana działalność zawodowa« [oznacza]: działalność zawodow[ą] lub jeden z jej trybów, których podjęcie lub wykonywanie na terenie państwa członkowskiego wymaga, bezpośrednio lub pośrednio, na mocy przepisów ustawowych, wykonawczych lub administracyjnych, posiadania dyplomu. Tryb wykonywania regulowanej działalności zawodowej tworzą w szczególności [regulowana działalność zawodowa może polegać w szczególności na]:

- wykonywani[u] działalności w zakresie [ramach] tytułu zawodowego w stopniu [zakresie], do jakiego [w jakim] tytuł ten przysługuje posiadaczom dyplomu, którego uzyskanie jest regulowane przepisami ustawowymi, wykonawczymi lub administracyjnymi,

- wykonywanie działalności zawodowej w zakresie opieki zdrowotnej w stopniu, do jakiego wynagrodzenie lub zwroty za tę działalność uzależnione są, na mocy krajowych przepisów sektora zabezpieczenia społecznego, od posiadania dyplomu.

W przypadkach, w których pierwszego akapitu nie stosuje się, działalność zawodowa uważana jest za regulowaną działalność zawodową, jeżeli wykonywana jest ona przez członków stowarzyszenia lub organizacji, której celem jest w szczególności wspieranie i utrzymanie wysokiego standardu w danej dziedzinie zawodowej oraz która dla osiągnięcia tego celu jest uznawana w specjalnej formie przez dane państwo członkowskie, oraz:

- wydaje dyplomy swoim członkom,
- zapewnia, że jej członkowie respektują wydane przez ni[ą] przepisy dotyczące etyki zawodowej, oraz
- przyznaje im prawo używania tytułu bądź skrótu tego tytułu lub prawo osiągania korzyści ze statusu wynikającego z posiadania tego dyplomu.

Niepełna lista stowarzyszeń i organizacji, które w okresie przyjęcia niniejszej dyrektywy spełniają warunki zawarte w akapicie drugim, znajduje się w załączniku. W każdym przypadku, gdy państwo członkowskie dokona uznania, określonego w akapicie drugim, stowarzyszenia lub organizacji, powiadamia o tym Komisję, która publikuje taką informację w *Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich*".

⁸ Na liście, o której mowa w art. 1 lit. d) akapit trzeci dyrektywy 89/48, znajduje się, między innymi, „Engineering Council”.

- 9 Pojęcie doświadczenia zawodowego zostało do celów dyrektywy zdefiniowane w art. 1 lit. e) dyrektywy 89/48 jako „faktyczne i zgodne z prawem wykonywanie danego zawodu w państwie członkowskim”.
- 10 Artykuł 3 dyrektywy 89/48 stanowi:

„W przypadku gdy w przyjmującym państwie członkowskim podjęcie lub wykonywanie zawodu regulowanego uzależnione jest od posiadania dyplomu, właściwe władze nie mogą, powołując się na podstawę braku odpowiednich kwalifikacji, odmówić prawa obywatelowi państwa członkowskiego do podjęcia lub wykonywania tego zawodu na tych samych warunkach, które są stosowane wobec własnych obywateli:

- a) jeżeli wnioskodawca posiada dyplom wymagany w innym państwie członkowskim w celu podjęcia lub wykonywania tego samego zawodu na jego terytorium, a dyplom ten został wydany w [...] państwie członkowskim; lub
- b) jeżeli wnioskodawca wykonywał dany [ten] zawód w pełnym wymiarze godzin [czasu pracy] przez okres dwóch lat w ciągu ostatnich dziesięciu lat w innym państwie członkowskim, w którym nie podlega on regulacjom w rozumieniu art. 1 lit. c) i art. 1 lit. d) akapit pierwszy, oraz posiada jeden lub kilka dokumentów potwierdzających posiadanie kwalifikacji:
- które zostały wydane przez właściwe władze w państwie członkowskim, mianowane [desygnowane] zgodnie z przepisami ustawowymi, wykonawczymi lub administracyjnymi obowiązującymi w tym państwie,

- które wykazują, że ich posiadacz pomyślnie ukończył studia wyższe trwające co najmniej trzy lata lub równoważny okres przy niepełnym wymiarze godzin [czasu pracy], na uniwersytecie lub w instytucji szkolnictwa wyższego bądź też w instytucji o zbliżonym poziomie w danym państwie członkowskim oraz, tam gdzie jest to konieczne, pomyślnie ukończył kształcenie zawodowe wymagane jako uzupełnienie kształcenia po szkole średniej, oraz

- które przygotowały ich posiadacza do wykonywania tego zawodu.

Jednakże można nie wymagać dwóch lat doświadczenia zawodowego określonych w akapicie pierwszym, w przypadku gdy kwalifikacje posiadane przez składającego wniosek określone w niniejszym punkcie zostały przyznane po zakończeniu regulowanego kształcenia i szkolenia.

W ten sam sposób jak dokument potwierdzający posiadanie kwalifikacji określony w akapicie pierwszym traktuje się [...] jakiegokolwiek dokumenty potwierdzające odbyte studia albo zestaw takich dokumentów wydanych przez właściwe władze w państwie członkowskim, jeżeli został on wydany w wyniku pomyślnego ukończenia kształcenia odbytego na terytorium Wspólnoty i którego poziom został uznany w tym państwie członkowskim za równorzędny, pod warunkiem że pozostałe państwa członkowskie i Komisja zostały powiadomione o tym uznaniu”.

¹¹ Niezależnie od art. 3 dyrektywy 89/48, zgodnie z jej art. 4, przyjmujące państwo członkowskie może wymagać od wnioskodawcy w niektórych określonych w nim przypadkach przedłożenia dowodu poświadczającego posiadanie doświadczenia zawodowego określonej długości, odbycia stażu adaptacyjnego o długości nieprzekraczającej trzech lat lub przystąpienia do testu umiejętności.

Uregulowania krajowe

- 12 Przepisy dekretu prezydenckiego nr 165/2000 z dnia 23 czerwca 2000 r. (FEK A' 149/28.6.2000), zmienionego dekretami prezydenckimi nr 373/2001 z dnia 22 października 2001 r. (FEK A' 251) i nr 385/2002 z dnia 23 grudnia 2002 r. (FEK A' 334) (zwanego dalej „dekretem nr 165/2000”), dokonały transpozycji dyrektywy 89/48 do greckiego porządku prawnego.
- 13 Artykuł 2 ust. 3 i 4 dekretu nr 165/2000 definiuje zawód regulowany, regulowaną działalność zawodową oraz działalność zawodową zrównaną z regulowaną działalnością zawodową w sposób identyczny z dyrektywą 89/48. Jednakże w odniesieniu do mechanizmu uznawania przewidzianego w art. 3 dyrektywy 89/48 art. 4 ust. 1 lit. b) tego dekretu stanowi, że „w przypadku gdy podjęcie zawodu regulowanego lub jego wykonywanie jest w Grecji uzależnione od posiadania dyplomu w rozumieniu art. 2, rada, o której mowa w art. 10 niniejszego dekretu, nie może z powodu braku kwalifikacji odmówić obywatelowi państwa członkowskiego podjęcia tego zawodu lub jego wykonywania na tych samych warunkach, które znajdują zastosowanie do własnych obywateli, jeśli wnioskodawca: [...] wykonywał dany zawód w pełnym wymiarze czasu pracy przez okres dwóch lat w ciągu ostatnich dziesięciu lat w innym państwie członkowskim, w którym nie podlega on regulacjom, w rozumieniu art. 2 ust. 3 i 4 niniejszego dekretu [...]”.
- 14 Tym samym ten przepis krajowy odsyła w odniesieniu do przypadków, w których wykluczone jest zastosowanie przewidzianego w nim mechanizmu uznawania, nie tylko do przepisu odpowiadającego art. 1 lit. c) dyrektywy 89/48, ale również do przepisów odpowiadających art. 1 lit. d) dyrektywy w całości. Konsekwencją takiego sformułowania jest wykluczenie zastosowania tego mechanizmu uznawania, w przypadku gdy zainteresowany pochodzi z państwa członkowskiego, w którym wykonywanie rozpatrywanego zawodu regulują organizacje prywatne uznane przez to państwo członkowskie zgodnie z art. 1 lit. d) akapit drugi tej dyrektywy.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

- 15 Ch.I. Toki, obywatelka grecka, posiada dyplomy w obszarze inżynierii środowiska: „Bachelor of Engineering” oraz „Master of Science”, uzyskane w Zjednoczonym Królestwie, odpowiednio w 1997 r. na uniwersytecie Sheffield Hallam i w 1998 r. na uniwersytecie w Portsmouth. W dniu 1 września 1999 r. Ch.I. Toki została zatrudniona w charakterze badacza na uniwersytecie w Portsmouth. Pracowała tam na wydziale inżynierii cywilnej do dnia 31 sierpnia 2002 r. Zakres jej obowiązków, poza ogólną pracą badawczą, obejmował zapewnienie wsparcia studentom, którzy jeszcze nie uzyskali dyplomu, i studentom trzeciego cyklu w zakresie ich zadań oraz ocenę skuteczności nowatorskiej metody obróbki odpadów we współpracy z prywatnym przedsiębiorstwem, specjalizującym się w stosowanych w tym obszarze technologiach.
- 16 W Zjednoczonym Królestwie czynności zawierające się w zawodzie inżyniera są regulowane przez Engineering Council, wyraźnie wymienioną na liście, o której mowa w art. 1 lit. d) akapit trzeci dyrektywy 89/48. Aby wykonywać zawód inżyniera, nie jest obowiązkowe bycie członkiem tej organizacji, lecz duża część osób wykonujących ten zawód jest jej członkami i dobrowolnie poddaje się regulacjom przez nią opracowywanym. Ch.I. Toki została wpisana jako praktykantka do rejestru Engineering Council, jednak nie została następnie jej pełnoprawnym członkiem („Chartered Engineer”). Ponadto zapisała się również jako absolwentka („graduate”) do Chartered Institution of Water and Environmental Management.
- 17 Ponieważ zawód inżyniera środowiska jest w Grecji zawodem regulowanym, Ch.I. Toki złożyła w tym państwie wniosek o uznanie prawa do wykonywania tego zawodu, powołując się w tym celu na kwalifikacje i doświadczenie zawodowe zdobyte w Zjednoczonym Królestwie. Decyzją z dnia 12 kwietnia 2005 r. Symvoulio Anagnorisis Epangelmatikis Isotimias Titlon Tritovathmias Ekpaidefsis oddaliła wniosek z tym uzasadnieniem, że skoro Ch.I. Toki nie posiada dyplomu inżyniera w Zjednoczonym Królestwie, bowiem nie jest pełnoprawnym członkiem Engineering Council

i nie posiada tytułu „Chartered Engineer”, to nie może tym samym korzystać z mechanizmu uznawania przewidzianego w art. 3 akapit pierwszy lit. a) dyrektywy 89/48.

- 18 Ch.I. Toki zaskarżyła tę decyzję odmowną przed sądem krajowym, podnosząc, iż jej wniosek został oddalony na podstawie przepisów dekretu nr 165/2000, implementujących art. 3 akapit pierwszy lit. a) dyrektywy 89/48, czyli na podstawie art. 4 ust. 1 lit. a) tego dekretu niezgodnie z prawem, bowiem powinien być podlegać ocenie w oparciu o przepisy omawianego dekretu implementujące art. 3 akapit pierwszy lit. b) tej dyrektywy, czyli w oparciu o art. 4 ust. 1 lit. b) dekretu nr 165/2000, ponieważ po pierwsze, zawód inżyniera środowiska nie jest regulowany w Zjednoczonym Królestwie, a po drugie, Ch.I. Toki posiada wymagane dyplomy oraz trzyletnie doświadczenie zawodowe zdobyte w tym państwie członkowskim w przeciągu ostatnich dziesięciu lat.
- 19 Według sądu krajowego oddalenie wniosku Ch.I. Toki jest zgodne z zasadami ustalonymi w przepisach dekretu nr 165/2000, które wykluczają, jak to już zostało przedstawione w pkt 13 i 14 niniejszego wyroku, zastosowanie mechanizmu uznawania, o którym mowa w art. 3 akapit pierwszy lit. b) dyrektywy 89/48, w przypadku gdy w państwie członkowskim pochodzenia rozpatrywany zawód jest regulowany lub zrównany z regulowaną działalnością zawodową w rozumieniu art. 1 lit. d) akapit drugi tej samej dyrektywy.
- 20 Ponieważ Symvoulis Epikrateias napotkał trudności w odniesieniu do wykładni dyrektywy 89/48, postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 3 [akapit pierwszy] lit. b) dyrektywy [...] 89/48 [...] należy interpretować w ten sposób, że ustanowiony w nim mechanizm uznawania stosuje się

w przypadkach, gdy rozpatrywany zawód jest w państwie członkowskim pochodzenia regulowany w rozumieniu art. 1 lit. d) akapit drugi [tej dyrektywy], lecz osoba zainteresowana nie posiada pełnego członkostwa w stowarzyszeniu lub organizacji, które spełniają przesłanki wymienione we wskazanym akapicie?

- 2) Czy w rozumieniu art. 3 [akapit pierwszy] lit. b) dyrektywy [...] 89/48 [...] wykonywanie zawodu w pełnym wymiarze czasu pracy w państwie członkowskim pochodzenia oznacza wykonywanie w charakterze osoby prowadzącej działalność na własny rachunek lub pracownika najemnego tego zawodu, o którego wykonywanie ubiega się wnioskodawca w przyjmującym państwie członkowskim na podstawie dyrektywy [...] 89/48 [...], czy też może ono oznaczać również badania naukowe związane z tym zawodem, prowadzone w instytucie i niemające zasadniczo na celu osiągnięcia zysku?”

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

- ²¹ Trybunał orzekł już w odniesieniu do zakresu stosowania obu mechanizmów uznawania przewidzianych w art. 3 akapit pierwszy lit. a) i b) dyrektywy 89/48, że z celu art. 3 wynika, że wyłącznie jeden z tych dwóch mechanizmów może zasadniczo znajdować zastosowanie w odniesieniu do danego stanu faktycznego (wyrok z dnia 7 września 2006 r. w sprawie C-149/05 Price, Zb.Orz. s. I-7691, pkt 36).

- 22 Postawione przez sąd krajowy pytanie pierwsze dotyczy szczególnej sytuacji, o której mowa w art. 1 lit. d) akapit drugi dyrektywy 89/48, występującej często zwłaszcza w Irlandii oraz Zjednoczonym Królestwie, w której rozpatrywany zawód nie jest regulowany przez państwo członkowskie pochodzenia w rozumieniu art. 1 lit. d) akapit pierwszy tej dyrektywy, lecz w praktyce jest jednak często wykonywany przez członków stowarzyszenia czy prywatnej organizacji, która korzysta z uznania w specjalnej formie przez dane państwo członkowskie i poddaje swoich członków pewnym regulacjom.
- 23 W tym względzie z art. 3 akapit pierwszy lit. a) i b) dyrektywy 89/48 wynika, że wyłączenie mechanizm przewidziany w akapicie pierwszym lit. b) może znajdować zastosowanie do zawodów objętych zakresem art. 1 lit. d) akapit drugi dyrektywy 89/48. Z jednej strony bezsprzecznie członkowie stowarzyszenia czy organizacji, o których mowa w art. 1 lit. d) akapit drugi tej dyrektywy nie posiadają dyplomu, który jest „wymagany w innym państwie członkowskim” celem podjęcia zawodu, jak postanowiono we wspomnianym art. 3 akapit pierwszy lit. a). Z drugiej strony ten art. 3 akapit pierwszy lit. b) wyraźnie wyklucza ze swego zakresu stosowania zawody określone w art. 1 lit. d) akapit pierwszy dyrektywy 89/48, lecz nie wyklucza zawodów określonych w akapicie drugim omawianego przepisu, względem których stosuje się w konsekwencji w pełni.
- 24 O ile oczywiście art. 1 lit. d) akapit drugi dyrektywy 89/48 przewiduje, że zawody określone w tym przepisie są traktowane jak zawody regulowane, jeśli są wykonywane przez członka danej organizacji czy stowarzyszenia, o tyle to zrównanie, jak podnosi rzecznik generalny w pkt 57 swojej opinii, nie jest jednak pełne, a zawody te nie stanowią zawodów regulowanych w rozumieniu art. 1 lit. c) tej dyrektywy. W rezultacie wnioskodawcy chcący podjąć lub wykonywać taki zawód nie mogą powoływać się na mechanizm uznawania przewidziany w art. 3 akapit pierwszy lit. a) dyrektywy 89/48, w przeciwieństwie do tego, co zostało orzeczone w pkt 45 i 47 ww. wyroku w sprawie Price. Ponadto w przeciwieństwie do tego, co wydaje się wynikać z pkt 36, 45, 46 i 48

ww. wyroku w sprawie Price, to właśnie mechanizm uznawania przewidziany w art. 3 akapit pierwszy lit. b) dyrektywy 89/48 znajduje zastosowanie do zawodu objętego zakresem jej art. 1 lit. d) akapit drugi.

- 25 Tym samym bez względu na to, czy Ch.I. Toki jest pełnoprawnym członkiem Engineering Council, wyłącznie mechanizm uznawania przewidziany w art. 3 pierwszy akapit lit. b) dyrektywy 89/48 znajduje zastosowanie do jej sytuacji, biorąc pod uwagę, że nie jest ona objęta art. 1 lit. c) i art. 1 lit. d) akapit pierwszy tej dyrektywy.
- 26 W rezultacie na pytanie pierwsze trzeba odpowiedzieć tak, że wykładni art. 3 akapit pierwszy lit. b) dyrektywy 89/48 należy dokonywać w ten sposób, że przewidziany w nim mechanizm uznawania znajduje zastosowanie w sytuacji, gdy w państwie członkowskim pochodzenia rozpatrywany zawód jest objęty zakresem art. 1 lit. d) akapit drugi tej samej dyrektywy, niezależnie od tego, czy zainteresowany jest pełnoprawnym członkiem danego stowarzyszenia bądź organizacji.

W przedmiocie pytania drugiego

- 27 Przez swoje pytanie drugie sąd krajowy zmierza zasadniczo do ustalenia, jakie kryteria trzeba zastosować celem określenia, czy należy uwzględnić na mocy art. 3 akapit pierwszy lit. b) dyrektywy 89/48 doświadczenie zawodowe, jakim wnioskodawca uzasadnia wniosek o uzyskanie zezwolenia na wykonywanie zawodu regulowanego w przyjmującym państwie członkowskim.

- 28 W tym względzie dyrektywa 89/48 definiuje w swoim art. 1 lit. e) pojęcie doświadczenia zawodowego do celów tej dyrektywy jako „faktyczne i zgodne z prawem wykonywanie danego zawodu w państwie członkowskim”.
- 29 Aby odpowiedzieć na pytanie drugie, należy w pierwszej kolejności uściślić treść pojęcia faktycznego wykonywania zawodu w świetle mechanizmu uznawania przewidzianego w art. 3 pierwszy akapit lit. b) dyrektywy 89/48, a następnie, w drugiej kolejności, zbadać, w jakich okolicznościach zawód, z którym wiąże się omawiane doświadczenie w państwie członkowskim pochodzenia, można uważać za ten sam zawód co zawód, o którego wykonywanie ubiega się wnioskodawca w przyjmującym państwie członkowskim.
- 30 Warunek przewidziany w art. 3 akapit pierwszy lit. b) dyrektywy 89/48, wymagający, by wnioskodawca pochodzący z państwa członkowskiego, które nie reguluje ani zawodu, jaki wnioskodawca zamierza wykonywać w innym państwie członkowskim, ani wykształcenia z nim związanego, wykazał się minimalnym dwuletnim doświadczeniem zawodowym, ma na celu umożliwienie przyjmującemu państwu członkowskiemu korzystanie z gwarancji podobnych do gwarancji istniejących w sytuacji, gdy bądź rozpatrywany zawód, bądź wykształcenie przygotowujące do jego wykonywania są regulowane w państwie członkowskim pochodzenia i gdy zastosowanie znajdują art. 3 akapit pierwszy lit. a) albo art. 3 akapit drugi dyrektywy 89/48.
- 31 W braku regulacji zawodu przez państwo gwarancja pewnego poziomu jakości usług w danym obszarze zawodowym jest bowiem najczęściej zapewniana poprzez prawa rynku, w tym znaczeniu, że tylko członkowie danego zawodu, którzy posiadają umiejętności na poziomie uznawanym za wystarczający przez pracodawców lub klientów, będą w stanie wykonywać ten zawód, w ramach pracy najemnej lub działalności prowadzonej na własny rachunek, przez przewidziany okres dwóch lat w pełnym wymiarze czasu pracy. Wymóg takiego doświadczenia zawodowego odnosi się więc do rzeczywistego charakteru możliwości wykonywania przez wnioskodawcę rozpatrywanego zawodu w państwie członkowskim pochodzenia.

- 32 Wymóg ten nie może natomiast być rozumiany jako dotyczący specyficznej treści kwalifikacji zawodowych wnioskodawcy ani jako zastępujący środki wyrównawcze, takie jak przewidziane w art. 4 dyrektywy 89/48 i wyszczególnione w pkt 11 niniejszego wyroku, które zawsze mogą być zastosowane względem wnioskodawcy, jeśli istnieją znaczące różnice pomiędzy jego wykształceniem zdobytym w państwie członkowskim pochodzenia a wykształceniem zwykle wymaganym w przyjmującym państwie członkowskim.
- 33 Jeśli chodzi o formę, w jakiej zawód powinien być wykonywany w państwie członkowskim pochodzenia, należy zauważyć, jak to uczynił rzecznik generalny w pkt 70 swojej opinii, że po pierwsze, do celów zastosowania przewidzianego przez dyrektywę 89/48 mechanizmu uznawania nie ma znaczenia to, w jakim kontekście organizacyjnym i statutowym wnioskodawca wykonywał zawód w państwie członkowskim pochodzenia, a po drugie, okoliczność, że jego pracodawca w tym państwie członkowskim był placówką, której działalność nie była nastawiona na osiągnięcie zysku, nie może mieć wpływu na zastosowanie art. 3 akapit pierwszy lit. b) omawianej dyrektywy. Podobnie zgodnie z brzmieniem art. 2 akapit pierwszy dyrektywy stosuje się ona do każdego obywatela państwa członkowskiego, który zamierza wykonywać zawód regulowany w innym państwie członkowskim „jako osoba pracująca na własny rachunek, jak też jako pracownik najemny”, a żaden przepis tej dyrektywy nie wskazuje na to, by zawód, który najczęściej jest wykonywany w drodze wolnego zawodu, powinien raczej w państwie członkowskim pochodzenia być wykonywany w drodze prowadzenia działalności na własny rachunek niż pracy najemnej, aby umożliwić uwzględnienie zdobytego w ten sposób doświadczenia zawodowego.
- 34 Ponadto o ile art. 3 akapit pierwszy lit. b) dyrektywy 89/48 wymaga, by rozpatrywany zawód był wykonywany „w pełnym wymiarze godzin” i o ile art. 1 lit. c) tej samej dyrektywy definiuje zawód regulowany jako „działalność zawodow[ą] bądź zespół regulowanych działalności zawodowych”, które tworzą ten zawód, o tyle nie można jednak wymagać, nie ograniczając tym samym w sposób nieproporcjonalny zakresu stosowania mechanizmu uznawania przewidzianego w tym art. 3 akapit pierwszy lit. b), by wnioskodawca poświęcił się całkowicie i wyłącznie wszystkim czynnościom wchodzącym w zakres rozpatrywanego zawodu, aby jego doświadczenie mogło zostać uwzględnione.

- 35 Tym samym do celów art. 3 akapit pierwszy lit. b) dyrektywy 89/48 należy uznać za wystarczającą okoliczność, że przywołane doświadczenie zawodowe obejmowało w ramach pracy w pełnym wymiarze czasu pracy stałe i systematyczne wykonywanie zespołu czynności zawodowych charakteryzujących dany zawód, a nie jest konieczne, by obejmowało wszystkie te czynności.
- 36 Kwestia tego, jakie czynności zawodowe wchodzą w zakres określonego zawodu, jest zasadniczo kwestią faktyczną, która powinna zostać rozpatrzona przez właściwe organy przyjmującego państwa członkowskiego, pod kontrolą sądów krajowych, w razie potrzeby przy odwołaniu się do pomocy organów państwa członkowskiego pochodzenia. Jeśli, tak jak w sprawie przed sądem krajowym, zawód wykonywany w państwie członkowskim pochodzenia nie jest w nim zawodem regulowanym w rozumieniu art. 1 lit. d) akapit pierwszy dyrektywy 89/48, należy odwołać się do czynności zawodowych zwykle wykonywanych w tym samym państwie członkowskim przez członków tej grupy zawodowej.
- 37 W ramach tej oceny właściwe organy przyjmującego państwa członkowskiego powinny zweryfikować, czy doświadczenie zawodowe, o którym mowa w art. 3 akapit pierwszy lit. b) dyrektywy 89/48 polega przede wszystkim na doświadczeniu praktycznym związanym z rynkiem pracy odpowiadającym danemu zawodowi.
- 38 W tym względzie czynności wykonywanych przez Ch.I. Toki, takich jak ogólna praca badawcza czy zapewnianie wsparcia studentom, którzy jeszcze nie uzyskali dyplomu oraz studentom trzeciego cyklu w zakresie ich zadań, opisanych w pkt 15 niniejszego wyroku, nie można uznać samych w sobie za faktyczne wykonywanie zawodu

inżyniera środowiska, a zatem za doświadczenie zawodowe, które należy uwzględnić do celów art. 3 akapit pierwszy lit. b) dyrektywy 89/48.

- ³⁹ Natomiast takie faktyczne wykonywanie zawodu mogą stanowić zadania wykonywane we współpracy z prywatną spółką specjalizującą się w technologiach obróbki odpadów ciekłych, takie jak opisane w pkt 15 niniejszego wyroku, pod warunkiem jednak, że ta działalność była przez co najmniej dwa lata wykonywana w sposób stały i systematyczny w ramach pracy w pełnym wymiarze czasu pracy, czego weryfikacją powinny w odpowiednim przypadku zająć się organy krajowe.
- ⁴⁰ Gdyby miało zostać wykazane, że Ch.I. Toki faktycznie wykonywała zawód inżyniera środowiska w Zjednoczonym Królestwie, należałoby ustalić, czy zawód ten stanowi ten sam zawód co zawód, o którego wykonywanie skarżąca w postępowaniu przed sądem krajowym ubiega się w Grecji. W kontekście mechanizmu uznawania ustalonego w art. 3 akapit pierwszy lit. b) dyrektywy 89/48 do właściwych organów przyjmującego państwa członkowskiego należy sprawdzenie, czy tak jest w tym przypadku.
- ⁴¹ Z orzecznictwa Trybunału wynika w tym względzie, że wyrażenie „ten sam zawód”, zawarte w art. 3 akapit pierwszy lit. a) dyrektywy 89/48, należy rozumieć w ten sposób, że dotyczy zawodów, które w państwie członkowskim pochodzenia, jak i w przyjmującym państwie członkowskim są bądź identyczne, bądź analogiczne, bądź w pewnych przypadkach po prostu równoważne jeśli chodzi o czynności, jakie obejmują (wyrok z dnia 19 stycznia 2006 r. w sprawie C-330/03 Colegio de Ingenieros de Caminos, Canales y Puertos, Zb.Orz. s. I-801, pkt 20). Taka wykładnia znajduje również zastosowanie, jak podniósł rzecznik generalny w pkt 75 swojej opinii, odnośnie do art. 3 akapit pierwszy lit. b) tej dyrektywy, który to przepis dotyczy wyraźnie wykonywania „tego zawodu”.

42 Z powyższego wynika, że na pytanie drugie należy odpowiedzieć w ten sposób, że aby móc uwzględnić do celów art. 3 akapit pierwszy lit. b) dyrektywy 89/48 doświadczenie zawodowe, jakim wnioskodawca uzasadnia wnioszek o uzyskanie zezwolenia na wykonywanie zawodu regulowanego w przyjmującym państwie członkowskim, powinno ono odpowiadać trzem następującym warunkom:

- przywołane doświadczenie powinno polegać na wykonywaniu pracy w pełnym wymiarze czasu pracy przez okres co najmniej dwóch lat w ciągu ostatnich dziesięciu lat;
- praca ta powinna polegać na stałym i systematycznym wykonywaniu zespołu czynności zawodowych charakteryzujących dany zawód w państwie członkowskim pochodzenia, przy czym nie jest konieczne, by ta praca obejmowała wszystkie te czynności;
- zawód, w postaci w jakiej zwykle wykonywany jest w państwie członkowskim pochodzenia, powinien być równoważny jeśli chodzi o zawierające się w nim czynności z zawodem, o którego wykonywanie wnioskodawca ubiega się w przyjmującym państwie członkowskim.

W przedmiocie kosztów

43 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem; do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

- 1) Wykładni art. 3 akapit pierwszy lit. b) dyrektywy Rady 89/48/EWG z dnia 21 grudnia 1988 r. w sprawie ogólnego systemu uznawania dyplomów ukończenia studiów wyższych, przyznawanych po ukończeniu kształcenia i szkolenia zawodowego trwających co najmniej trzy lata, zmienionej dyrektywą 2001/19/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 maja 2001 r. należy dokonywać w ten sposób, że przewidziany w nim mechanizm uznawania znajduje zastosowanie w sytuacji, gdy w państwie członkowskim pochodzenia rozpatrywany zawód jest objęty zakresem art. 1 lit. d) akapit drugi tej samej dyrektywy, niezależnie od tego, czy zainteresowany jest pełnoprawnym członkiem danego stowarzyszenia bądź organizacji.

- 2) Aby móc uwzględnić do celów art. 3 akapit pierwszy lit. b) dyrektywy 89/48, zmienionej dyrektywą 2001/19, doświadczenie zawodowe, jakim wnioskodawca uzasadnia wniosek o uzyskanie zezwolenia na wykonywanie zawodu regulowanego w przyjmującym państwie członkowskim, powinno ono odpowiadać trzem następującym warunkom:
  - przywołane doświadczenie powinno polegać na wykonywaniu pracy w pełnym wymiarze czasu pracy przez okres co najmniej dwóch lat w ciągu ostatnich dziesięciu lat;

  - praca ta powinna polegać na stałym i systematycznym wykonywaniu zespołu czynności zawodowych charakteryzujących dany zawód w państwie członkowskim pochodzenia, przy czym nie jest konieczne, by ta praca obejmowała wszystkie te czynności, i

- **zawód, w postaci w jakiej zwykle jest wykonywany w państwie członkowskim pochodzenia, powinien być równoważny jeśli chodzi o zawierające się w nim czynności z zawodem, o którego wykonywanie wnioskodawca ubiega się w przyjmującym państwie członkowskim.**

Podpisy